

LHBT+ vanuit de erkenning van diversiteit

Op een dag word je geboren en op een dag ga je weer dood. In de tussentijd is het de kunst om gelukkig te zijn en je optimaal te ontwikkelen. Daar is geen handboek voor. Het leven kent zijn eigen wetten. Zo wordt elk mens gedreven door basisbehoeften. Zoals Maslow indeelde: Lichamelijke behoeften, behoefte aan veiligheid en zekerheid, behoefte aan sociaal contact, behoefte aan waardering en erkenning, zelfontplooiing. De zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan heeft de psychologische basisbehoeften blootgelegd: *Relatie, Autonomie en Competentie*. Het bevredigen van die behoeften is geen vanzelfsprekendheid. De mens ontwikkelt zijn autonomie (zichzelf sturen) in relatie met anderen. 'Jezelf worden' doe je niet alleen. Je wordt jezelf in relatie tot anderen én in een context. Wie je bent wordt dus bepaald door jezelf (nature), andere mensen (nurture) én de omgeving. De culturele en religieuze context is van grote invloed. Voor sommige mensen is de omgeving geen vanzelfsprekendheid om 'zichzelf te (mogen) worden'.

‘Wie zou je anders kunnen worden dan jezelf?’

Het onderwijs

Onze beschaafde democratie kent een emancipatoir mensbeeld. Daarbij wordt gestreefd naar een volwaardige plaats in de samenleving voor iedereen. Ook degenen die vanuit een, soms achtergestelde positie vertrokken: vrouwen, allochtonen, homoseksuelen etc. Dit kan via gelijkgerechtigdheid, zelfstandigheid of de formele toekenning van gelijke rechten en gelijkstelling voor de wet.

Als we kijken naar de rol van het onderwijs, is het interessant om te beginnen bij onze grondwet. Artikel 1 verwoordt het gelijkheidsbeginsel en het verbod op discriminatie. *“Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”*

In het internationaal verdrag inzake de rechten van het kind staat in Artikel 2

Alle rechten gelden voor alle kinderen, zonder uitzonderingen. De overheid neemt maatregelen om alle rechten te realiseren en moet ervoor zorgen dat elk kind wordt beschermd tegen discriminatie.

Vanaf 1 januari 2013 zijn het primair onderwijs, het speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs verplicht aandacht te besteden aan seksualiteit en seksuele diversiteit. De kerndoelen zijn aangepast om de acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen. Aandacht voor seksualiteit en seksuele verschillen kan ook tot een veiliger schoolklimaat leiden. *LHBT+ kinderen* voelen zich dikwijls onveiliger dan andere leerlingen en worden vaker gepest. Ook zijn er jongeren die te maken hebben met (seksueel) geweld. Deze leerlingen hebben, zoals elk ander kind, recht op een prettige ontwikkeling, op een school waar ze worden geaccepteerd en gerespecteerd.

LHBT+ / LHBTIQAPC

- **Lesbisch:** Een vrouw die zich emotioneel/fysiek aangetrokken voelt tot vrouwen
- **Homoseksueel:** Een man die zich emotioneel/fysiek aangetrokken voelt tot mannen
- **Biseksueel:** Een man of vrouw die zich zowel emotioneel als fysiek aangetrokken voelt tot mannen als vrouwen
- **Transgender:** paraplueterm voor mensen die zich niet identificeren met het bij geboorte toegekende geslacht
- **Intersekse conditie:** een paraplueterm voor aangeboren condities waarbij het geslacht verschilt van wat medici als norm beschouwen voor mannen- en vrouwenlichamen. Er zijn veel verschillende intersekse-condities
- **Queer:** Mensen die hun seksuele voorkeur liever niet in een hokje plaatsen. Iemand die queer is wil zich dus liever niet identificeren als lesbisch, hetero, biseksueel of panseksueel
- **Aseksueel:** Mensen die zich niet seksueel aangetrokken voelen tot anderen
- **Panseksueel:** Mensen die zich aangetrokken voelen tot alle genderidentiteiten en biologische geslachten. Ze vallen dus niet op geslacht, maar op het karakter of de persoonlijkheid van de ander
- **Cisgender:** Mensen bij wie het geboortegeslacht overeenkomt met de ervaren genderidentiteit

De aangepaste kerndoelen zijn kerndoel 38 voor het primair onderwijs, kerndoel 53 voor het speciaal onderwijs en kerndoel 43 voor het voortgezet onderwijs. De tekst van kerndoel 38 (PO) is exemplarisch:

- **Kerndoel 38 (PO):** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen, met daarbij aandacht voor seksualiteit en seksuele diversiteit.

Ontkoppeling is het probleem, verbondenheid het antwoord

Hoewel het nauwelijks nodig lijkt om de problemen nog te benoemen, is het goed om de oorzaak te zien van alle vormen van buitensluiten. Kinderen die buitengesloten worden, zijn ontkoppeld van de omgeving. Dat kan het onderwijssysteem zijn, maar ook het gezin van herkomst. Maar kinderen ervaren zichzelf met hun gevoel en hun gedachten. Dus zullen ze ontkoppeld raken van anderen en van zichzelf.

Verbondenheid is het antwoord op die ontkoppelingen. Daarvoor is het nodig om in instellingen en organisaties onderscheid te maken tussen waarden en normen. Mensen die in scholen, bedrijven, welzijnswerk, sportverenigingen etc. samenwerken, kunnen gezamenlijke waarden als uitgangspunt nemen. *Waarden* zijn van een hoge orde en niet eenvoudig te realiseren. Het belang van respect voor anderen onderschrijven, betekent nog niet dat je dat vanzelfsprekend realiseert. Maar interventies kunnen bewust worden genomen als de gezamenlijk onderschreven waarden expliciet gemaakt zijn. *Normen* zijn van een relatief lage orde. Je kunt op veel verschillende manieren gelukkig worden en je ontwikkelen. Toch gaan veel discussies over de normen en de vormen. Maar een gemeenschap die waardengestuurd is, speelt en werkt met elkaar, en bepaalt steeds samen wat nodig is om niemand buiten te sluiten. Daarbij is het in aanvang van belang dat iedereen gezien en gehoord wordt. Kinderen beoordelen vanuit je eigen norm –zelfs met de bedoeling anderen niet buiten te sluiten- kan ook een ontkoppeling tot gevolg hebben.

Kinderen die bijvoorbeeld vanuit hun religieuze achtergrond van meet af aan te horen hebben gekregen dat homofilie een ziekte is, worden niet overtuigd in een lesje maatschappijleer en veranderen niet van gedachte door bestraffing. Ook zij zullen gezien en gehoord moeten worden om vanuit die relatie toegang te krijgen tot jouw moraal.

Groepen kennen soms rangordes, pikordes, zondebokken etc. De negatieve manifestaties krijgen meer kans als groepen worden gedehumaniseerd. Als 'de ander' niet als mens of menswaardig wordt gezien, is het niet lastig om hem te vernederen. Zo worden mensen buitengesloten, zo zijn oorlogen begonnen. Het is dan ook van belang om de mens vanuit een vanzelfsprekende diversiteit te benaderen. Ieder mens is gelijkwaardig, maar ook volstrekt uniek. De overeenkomst is dat we verschillend zijn. De extra aandacht die LHBT-jongeren verdienen, is gelegen in het feit dat ze niet voortkomen uit hun 'eigen groep'. Minderheden, zoals vrouwen in sommige landen, brengen vrouwen voort. Marokkanen brengen Marokkanen voort. En Joden krijgen Joden. Maar homo's brengen geen homo's voort. Ze hebben in aanvang geen groep of traditionele context. Daardoor is het *uit de kast komen* nog vaak een eenzame en moeizame worsteling.

Organisaties en gemeenschappen die vanzelfsprekend uitgaan van diversiteit -en dus ook van seksuele diversiteit- scheppen een klimaat waarin kinderen met elkaar, zichzelf kunnen ontwikkelen.

'De overeenkomst is dat we verschillend zijn'

ENIGE EN ALGEMENE KENNISGEVING

'met het allermooiste dat we hadden,
is ons het meest verschrikkelijke overkomen'

Met onbeschrijflijke pijn in ons hart,
hebben we afscheid moeten nemen van
'onze trots'

Tim Ribberink

Tim was nog maar 20 jaar
Dit bericht liet hij ons na:

Lieve pap en mam,
Ik ben mijn hele leven bespot, getreiterd, gepest
en buitengesloten. Jullie zijn fantastisch.
Ik hoop dat jullie niet boos zijn.
Tot weerziens, Tim

De ouders van *Tim Ribberink* lieten Nederland in november 2012 weten dat hun zoon zelfmoord pleegde, nadat hij een leven lang was gepest.

Zijn vermoedelijke geardheid was vaak onderwerp van spot.

'Loser' en 'Homo' waren terug te vinden in de communicatie op social media.

Professionele kwaadheid

Als we uitgaan van de grondwet en de rechten van het kind én er in het onderwijs de kerndoelen bij pakken, dan hebben we het gedocumenteerd, maar nog niet in praktijk gebracht. De normen in de praktijk zouden waardengestuurd moeten zijn en niet alléén op het wetboek of kerndoelen. De waarden zijn daarmee richtinggevend. Maar de praktijk is genormeerd en ieder mens heeft zijn eigen interpretaties.

Laten we een lastige casus nemen als uitgangspunt. Het uitschelden van elkaar met 'homo' als scheldwoord.

1. Een (hetero)leraar wordt uitgescholden voor 'homo'. Uiteraard is dat verwerpelijk. Maar de leraar die zijn uiterste best doet om met elke leerling een goede relatie te krijgen, zal proberen om het gedrag te negeren en achter die façade een kind te zien dat op zoek is naar een (goede) relatie. Daarvoor is het van belang om zonder oordeel de ander tegemoet te treden. Daar is de leraar degene die met *pedagogische tact* probeert om een goede relatie met élk kind te krijgen. Ook als die kinderen vanuit een andere context niet geleerd hebben hoe dat 'naar jouw norm' kan. Hij werkt vanuit de gedachte dat het kind nog geen acceptabele vorm heeft om zijn behoefte aan relatie te duiden. In het vertrouwen dat kinderen negatief gedrag (uiteindelijk) graag inruilen voor een goed relatie!
2. Maar als er een leerling wordt uitgescholden voor 'homo', is de leraar de pedagoog die laat weten dat schelden niet geoorloofd is én dat de gelijkwaardigheid van mensen gerespecteerd dient te worden. Daar dient hij *'professioneel kwaad'* te zijn. Of de leerling die wordt uitgescholden nou homo is of niet. Zijn moraal dient tot voorbeeld te (gaan) gelden.
3. Die professionele kwaadheid moet overigens óók verwacht worden van collega's als een homofiele leraar wordt uitgescholden door een leerling. Daar moet de leraar op zijn collega's kunnen vertrouwen.

Bij fysiek geweld is ingrijpen uiteraard noodzakelijk. Maar net daarvoor wordt een uiterste inspanning gevraagd, waarbij niet alleen de kinderen die onder druk staan worden beschermd. Ook degenen die de druk uitvoeren, kunnen alleen bereikt worden als ze in hun wezen worden erkend. Dat is niet 'ten opzichte van de ander'. Een jongen vertelde dat hij een 'betere moslim' was als hij homo's haatte. Daar helpt het oordeel niet. Daar helpt een relatie, die je in staat stelt om dichter bij de motieven van de ander te komen én de mogelijkheid om hem van daaraf mee te nemen in jouw genormeerde denkwereld. En dat is voor een leraar soms problematisch. Bij een leraar is de persoon en de professional niet te scheiden. Hij zal dus zelf moeten leren om alle kinderen zonder oordeel te benaderen. Dat is professioneel, maar voor de persoon soms een lastige opgave.

Leraren zouden LHBT-jongeren zélf zonder oordeel tegemoet moeten kunnen treden. Van daaruit kunnen ze de problemen die bij jongeren onderling ontstaan, minder snel vanuit pestprotocollen, maar eerder zien als een pedagogische uitdaging. Niet door straf, maar door onvoorwaardelijk voorbeeldgedrag. Niet opkomend voor de gepeste groep alleen, maar met de opdracht om met alle kinderen een goede relatie te krijgen. Pas als elke jongere zich gezien en gehoord voelt, kan hij het perspectief van de ander in gaan nemen. Als zijn eigen basisbehoeften niet bevredigd worden, zal de ander sneller als zondebok worden gekozen.

Marcel van Herpen

Centrum Pedagogisch Contact